

EEN 'CONFRERIE' VAN DE 'JONCKHEYT' IN DE WATERWIJK

In het Gentse stadsarchief bevindt zich een document (1) omtrent een zeventiende en achttiende eeuwse organisatievorm van jongelui dat om meer dan een reden merkwaardig is. Het is zeldzaam en vooral waardevol omdat er niet zoveel bekend is omtrent het leven van die bevolkingsgroep in die tijd (2). Het trok vermoedelijk om die reden de aandacht van stadsarchivaris Prudens Van Duyse die er in 1855-1856 een bijdrage aan wijdde (3). Deze in zijn tijd eminente auteur (4) die ook nog het bestaan van een tweede gelijkaardige vereniging te Gent vermeldt, gaf een transscriptie van de zeventiende eeuwse reglementen ('poincten ende artielen') samen met een commentaar. De taal waarin deze commentaar gesteld is, komt nu bijna 150 jaar later al bijna even ongewoon over als de taal van het originele document uit 1657, althans voor niet-kenners van het zeventiende en het negentiende eeuwse Nederlands. Ter illustratie van het feit dat niet alleen de zeden maar ook de taal, met of zonder spellingshervormingen, in aanzienlijke mate evolueerden, geven we hier de meest sprekende gedeelten van het commentaar en de originele tekst.

Van Duyse beschrijft onder meer het volgende onder de titel 'Broederschap der jongmans van den Waterwyk te Gent':

'Dit broederschap, opgerigt in St Jacobs kerk, onder den titel der Heilige Drieuldigheid, bloeide te Gent omtrent de helft der XVIIe eeuw. Het wierd ingesteld voor de jongmans den Waterwyk bewoonende, dat is de straten liggende tusschen de Baudeloolei (5) en de oude Minnemeerschbrug'...

'Het was samengesteld uit een deken, een bailjuw een onbepaald getal jongmans'...

'Het oogwit dezer inrigting, welk waerschyndlyk was het huwelyk tusschen de jongelingen van dezen wyk op eene gepaste wyze te bevoordeeligen, staet by deszelfs verordening niet uitgedrukt.'...

'Jaerlyks of alle twee jaren, volgens de beliefte dezer jongmans, werd onder hen eene vriendelyke maelyd gehouden; de bailjuw was met de handhaving der orde belast. De krakeelen waren te dezer vergadering strengelyk verboden, zelfs op poene van uitsluiting van dengene die daertoe aenleiding had gegeven. By deze maelyden was het aen elk lid of jongman geoorlofd eene dochter mede te brengen, voor zoo veel nogtans, dat deze ook den Waterwyk bewoonde; wilde iemand volstrekt buiten deze voorwaerde gaen, en zich ter maelyd aanbieden met eene dochter die buiten dien omtrek woonde, het bestuer des broederschaps was hierin nog al toegevend: mits eene kleine vergelding..., wierd die misschien menigmalen hertverlangde gunst door den waterwykschen jongman bekomen.' Om elke mogelijkheid tot misverstand te vermijden

voegen we hier nog aan toe dat de 'dochter' van de 'jongman' uiteraard een 'jonge dochter' (ongetrouwd meisje) was.

Naast een aantal bepalingen omtrent betalingen van een 'willecomme', wekelijkse bijdrage ('inleg'), 'adieu ofte afscheyt' (bij huwelijk of ingang van geestelijke staat), misviering en processiegang, vinden we er inderdaad de 'items' omtrent het jaarlijkse feestmaal. De zeventiende eeuwse tekst luidt als volgt (teksttranscriptie van Van Duyse):

'Ende alsoo voor desen de voorseyde jonckheyt ghewoone syn alle jaeren ofte twee jaeren, emmers thaerlieder gheliefte te vergaederen ende tsamen te houden eene vriendelycke maelyt, soo wert by desen aen ieghelicken van den jonckheyt gheinterdiceert met elcanderen alsdan te maeken eenich crackeel ofte d'een den anderen, met worden ofte weercken te injurieren, op peyne van dat sylieden by den bailliu van de confrerie daer over ghecalengiert sullen worden, ende betaelen de boete van twee schellingen grooten, midtsghaders oock dat den gone oorsaecke wesende van tvoorseyde crackeel, (v)uytte voorseyde confrerie sal gheseyt ende gheroyeert worden inghevalle het voorseyde faict, door syne grootte, tselve verdient ende meriteert.

Item, sal elcken jonckman, diet ghelieft, ter voorseyder maelydyt moghen begroeten ende medebrynghen eene dochtere die hy sal commen te bewillighen, woonachtich onder den voorseyden Waterwyck; sonder nochtans eene andere dochter, niet woonachtich in den voorseyden wyck, in de voornoemde maelyt ofte vergaederynghe te moghen medebrynghen, ten sy by hem betaelende tot proflicte van de voorseyde confrerie, over de voorseyde vremde dochtere, ses schellynghen, acht grooten.'

De tekst is een opvallende en expliciete illustratie van de gangbare gebruiken inzake partnerkeuze die men in het vakjargon sociale endogamie noemt. Vandebroecke (6) geeft hiervan een sprekende illustratie uit een Westvlaamse plattelandsgemeente waar in het midden van de vorige eeuw nog, in meer dan een derde van de huwelijken de ouderlijke woningen van het vrijende paartje niet meer dan een paar honderd meter van elkaar verwijderd lagen. Dit fenomeen deed zich vooral voor onder de lagere klassen en de minst geschoolden. De bijdrage die de vermetele 'Waterwyckhsen jongman', moest betalen om zijn 'vremde dochtere' in de feestzaal te krijgen was inderdaad (on)behoorlijk hoog (7).

Ons voorbeeld toont ook aan hoe in het midden van de zeventiende eeuw de Kerk het sociale leven beheerste en bestaande gebruiken wist te integreren in haar structuren en praktijken. Vandebroecke schrijft omtrent de kerkelijke feesten: '...vast staat ... dat tal van gebeurtenissen zoals processies een meer profaan slot kenden, zodat de jongeren ze eerder om dit ontspanningselement

dan om hun religieuze toedracht bezochten en bijwoonden. Het aangename met het nuttig wist men ook vroeger al te combineren.'

De confrerie of broederschap was zoals die namen impliceren uiteraard een puur mannelijke bedoening. Dat vrouwen daarin een rol te spelen hadden was alleen maar te wijten aan de unieke natuur van deze Waterwijkse instelling. Verder houden we ons bij de voorzichtige commentaren van Van Duyse die ons het volgende voorhoudt:

'Veel waer er over den openbaren geest van dit tijdstip in ons vaderland te zeggen, bij het nagaan der gebeurtenissen welken dien sluimerenden zieletoestand des volks te wege gebracht; maer dit alles uiteen te zetten, en met het bewuste broederschap, in verband te brengen, behoort hier tot ons bestek niet.'

Even voorzichtig maar meer terzake is dan tenslotte de volgende overweging van Prudens (nomen est omen) Van Duyse, onze zeer negentiende eeuwse gids: 'Of de werkzaamheden van dit broederschap met goeden uitslag zyn bekroond geweest, is, by gebrek van officiële bescheeden daeromtrent, ons niet gebleken.'

NOTEN

1. Stadsarchief Gent (SAG), Reeks 93 nr. 45, f. 139-140v°.
2. Omtrent dit onderwerp verscheen er een indringende en onverhulde beschrijving van de toestanden in onze gewesten van de hand van C. Vandenbroeke: 'Vrijen en trouwen van de Middeleeuwen tot heden' Elsevier, Brussel-Amsterdam, 1986.
3. In: Annales de la Société Royale des Beaux Arts et Littérature de Gand, Gent, 1885-1886, p. 315-321.
4. Prudens Van Duyse (Dendermonde, 1804 - Gent 1859), literator, geschiedschrijver vooral van de rederijderskamers, stadsarchivaris te Gent van 1838 tot 1859. De auteur vermeldt eerlijkheidshalve in dit artikel dat hij zijn 'stukken' te danken had 'aen den heer Joseph de Moor, hulp-archivist der stad van Gent'.
5. In de achttiende en gedeeltelijk ook nog in de negentiende eeuw werd de Ottogracht vooral met de naam Baudelooley of Baudelooleyken aangeduid.
6. Vandenbroeke, 1986, p. 24.
7. Dit bedrag dat door Van Duyse klein genoemd werd stemt ongeveer overeen met ongeveer twee tot drie daglonen van een diender uit het bouwbedrijf. Zie: Van Ryssel D. De Gentse huishuren tussen 1500 en 1795. Historische uitgaven Pro Civitate, Reeks in-8°, nr. 15, 1967.
8. Vandenbroeke, 1986, p. 27.

L. DEVRIESE